

Ankara munisipaliteti

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Ankara munisipaliteti ANKARA MUNISIPALITETI

ANKARA
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

kitapcy.ru

Sil joşgunlary paýtagt Ankarany ýesir aldy.

Jogaby kyn däl:

Sambul – Osmanlynyň Krym urşy bilen gurulan modern munisipalitetçiliginden nusgady (Şeýle-de, Pariž Kommunasýndan nusga alnyp, 1854-nji ýylyň 13-nji iýunynda gurlupdy).

Ankara – respublikamyzyň modern munisipalitetçiligine nusga boldy.

Atatürk Ankara munisipalitetiniň öňbaşçy rolda bolmagyny isledi. Şeýlelikde paýtagt munisipaliteti Osmanlydan harap bolan halda alynan 389 munisipalitetde nusga bolmalydy...

Şol sebäpli türk konstitusiýa taryhynda 1921-nji ýylyň Konstitusiýasy ýerli dolandyryş edaralaryna has köp agram beren konstitusiýa boldy.

1924-nji ýylyň 16-njy fewralynda «Ankara Şehremâneti» kanuny çykarylly.

Osmanlydan galan munisipalitet tejribesi ýeterlik derejede däl. Ýewropadaky munisipalitetçilik öwrenildi. Maliýeden abadanlaşdyryş işlerine çenli yzly-yzyna düzedişler we üýtgeşmeler girizildi.

Ankaranyň abadanlaşdyrylmagyna iň möhüm mesele hökmünde garalýdy. Emma, şeýle bolmagyny islâniň ýeterlik bolmady, munisipalitetde tehniki taýdan kwalifisirlenen işgärleriň ýetmezçiligi duýulýardy.

Ara girip, şuny goşmasam bolmaz:

Şehremini Ali Haýdar (Ýulug) Ankaranyň hemme zatdan öň gurluşyga mätäçdigini pikir edip, sumkasyna Ankaranyň daş-keseginden, gumundan nemunalar alyşdyryp, bulary ýewropaly

hünärmenlere görkezip, sement, kerpiç, keramzit edilip-edilmeyändigini öwrendi. Üns berýäňizmi?

Dowam edeyin:

1928-nji ýylda Ankara Şäher abadanlaşdyryş müdirligi guruldy. Bu müdirlik abadanlaşdyryş meýilnamasyny we baş ýyllyk maksatnamany taýýarlap, ministrler sowetine tassyklatmalydy. Taýýarlanan baş ýyllyk maksatnama ministrler sowetine tassykladylandan soňra ýyllyk býužetlere görä ýerine ýetirilmelidi.

Ýagny, meýilnamalaýyn hereket etmäge mejbur edilen munisipalitetleriň üstünde aýratynam merkezi hökümetiň gözegçiligi bardy.

• **TUTUŞ 76 MADDA**

Hawa, sähranyň ortasyndaky Ankara munisipaliteti Türkiýä nusga bolmalydy.

Ýokarda ýazyşym ýaly, munisipalitetiň şahsy düzümi (personaly) hünär taýýarlygy we san taýdan alanda pesdi, maddy güýji çäklidi...

Diňe Ankara şeýle däldi. Munisipalitetleriň ýagdaýyny gowulandyrmak üçin edilen iň esasy iş 1930-njy ýylyň 3-nji aprelinde çykarylan 1580 belgili «Munisipalitetler kanuny» boldy.

Osmanlynyň 53 ýyl hereket eden «Dersaadet Belediye Kanunu» we «Vilayet Belediye Kanunu» güýjüni ýitiren hasap edildi.

Respublikan hökümet bu kanun arkaly munisipalitetlere ýol görkezmegi maksat edinip, sanap bolaýjak ähli hyzmaty birin-birin agzap geçdi. Kanundaky 76 maddada nämeler ýokdy:

Jemgyýetçilik işleri we abadanlaşdyryş işleri boýunça hyzmatlar, saglyk hyzmatlary, bilim, medeniýet, sport boýunça hyzmatlar we başgalar, we başgalar...

Şol sanda, köpüsi daşary ýurt ýeňillikli şereketleriň elindäki aragatnaşyk, suw, elektrik togy ýaly hyzmatlar munisipalitetiň garamagyna geçirildi. Ýerli hyzmatlaryň munisipalitetleşdirilmegi, gürrüňsiz, döwletçilik prinsipine laýykdy.

Saglygy goraýyş ulgamyny jemgyýetçilik eýeçiligine geçirmek maksady bilen çykarylan «Umumi Hıfzıssıhha Kanunu»-da

halkçylyga tarap ädilen ädimdi.

Maýa goýumlaryna hemaýat bermegi üçin Munisipalitetler banky guruldy.

Özeninde Respublika baş ýörelgäni göz önüne tutdy:

- Munisipalitetleriň arasyndaky deňlik;
- Munisipalitetleriň hyzmat ediş ugurlarynyň giňeldilmegi;
- Munisipalitetleriň işinde erkinlik;
- Ýeke-täk derejeli saýlawlar bilen halkyň täsirli sazlaşygynyň üpjün edilmegi (saýlama ýaşy 18, saýlanma ýaşu 25 boldy).
- Munisipalitetleriň üstünde güýçli merkezi kontrollýgyň bolmagy. Mysal üçin, diňe abadanlaşdyryş meýilnamasyny ýerine ýetirmek hökmanylygy artdyrylmady, abadanlaşdyryş işlerinde merkezi hökümetiň gözegçiligi berkidildi.

Ýeri, uzatmaýyn:

Düýn nusgalyk munisipalitet bolsun diýip gurulan Ankaranyň sil joşgunlaryna boýun bolmagyny nädip düşündürmek gerek?

Mesele diňe kişiler mi?

• **BINAGÄRI TURGUT ÖZAL**

Desantralizasiýa-ýerlileşdirme...

Merkezi dolandyryşyň meýilnamalaşdyryş, maddy çeşmeler, ygtyýarlyk, wezipe borçlaryny we jogapkärçiliklerini prowinsiýalardaky bölümlerine paýlan neoliberalizmiň populýarlyk gazanan düşünjesi...

1980-nji ýylyň 12-nji sentýabryndaky döwlet agdarlyşygy we Turgut Özalyň ýolbaşçylygynda munisipalitetler düýpli ideologik-neoliberal üýtgeşmä uçradyldy.

Respublikanyň munisipalitetleri ýerini uly şäher munisipalitetlerine berdi, rol-model indi bulardy. Mysal üçin: Has owal merkezi dolandyryşyň elinde bolan abadanlaşdyryş işleriniň barsy munisipalitetlere berildi. 3194-nji belgili «Abadanlaşdyryş kanuny» merkezi dolandyryşyň abadanlaşdyryş meýilnamalary boýunça tassyklama ygtyýarlygyny ýatyryp, munisipalitetiň çägendäki ýerleriň abadanlaşdyryş işleriniň munisipalitet derejesinde ýerine ýetiriljekdigini

kanunlaşdyrды. Diňe bulam däl...

Maksat – bir bitewi döwleti kiçeldip, munisipalitetleri awtonomlaşdyrmakdy. Globallaşma şu sebäp bilen uly şäher munisipalitet sistemasyny emele geler ýaly etdi. Şeýlelikde, üýtgedilen malice

Maksat – bir bitewi döwleti kiçeldip, munisipalitetleri awtonomlaşdyrmakdy. Globallaşma şu sebäpli uly şäher munisipalitet sistemasynyň emele gelmegini boýna dakdy. Şeýlelikde, üýtgedilen maddy gurluş bilen global finans şereketleri uly şäherlere karz pul berme mümkinçiligini gazandy! Uzak wagtlap munisipalitetleriň daşarky bergisiniň hiç bir jemgyýetçilik edarasynyň rugsadyna we gözegçiligine garaşly tutulmandygyny-da ýatladyp geçsem gowy bor...

Munisipalitet hyzmatlarynyň arzan, kepilliksiz işçi işledýän taşeronlara berilip, önümçilikden daşlaşmagy ýaly çekişmeli gürrüňlere giribem durjak däl.

Ankaranyň şu gün tebigy heläkçiliklere garşy göreşmeginiň sebäbi diňe Melih Gökçekler däl, ony-da «dogran» ideologik neoliberal düşünjedir.

Bu talaňçy ideologiyany we syýasaty nädip pul gazanma serişdesine öwürşleriniň üstünde durup geçmezden problemalara çözgüt tapmak mümkin däl...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 14.06.2022 ý. Publisistika